

Пресбюро

Г-жа Линда Домбровска - вицепрезидент на FACE за Балтийския регион, президент на Club Lady Hunt Latvia, главен редактор на латвийското ловно списание „Medības“, както и главен редактор на литовското ловно списание „Medžioklė“, коментира серия от актуални въпроси, свързани с АЧС. Тя обобщава своя опит в интересен анализ. С подобни аспекти на темата г-жа Домбровска е запознала немските ловци чрез тяхно ловно списание.

Африканска чума по свинете: Как да съжителстваме с вируса, а не да го спираме

Линда Домбровска

От края на юни 2014 г. живеем в кошмара, наречен африканска чума по свинете (АЧС). Това е истински ад за свиневъдците и създава сериозна заплаха за тяхната работа, ад за публичните власти, които трябва да постигнат разумен компромис между изискванията на заинтересованите страни и препоръките на Европейската комисия, както и кошмар за ловците, които трябва да променят възприятията си за света и да убиват брутално. През тези три години и половина вирусът се разпространи от Беларус и Русия не само в балтийските държави, но и в Полша, през Украйна до Румъния, Чехия и Молдова, а от пролетта на 2017 г. - и в Унгария и Калининград. Чумата се разпростира и в Русия по посока на Китай и изглежда, че сега нищо не може да я спре.

Не за първи път

Не за пръв път Европа е изправена пред заплахата от АЧС. През 70-те години тази болест навлиза в Португалия и Испания, където опитите за борба с нея са продължили двадесет и пет години. Чума все още може да се открие и в Сардиния, тъй като е било невъзможно да се спре разпространението ѝ там. Но от 1970 г., когато чумата за пръв път бе открита на Иберийския по-

луостров, много неща се промениха в Европа. На първо място, дивата свиня първоначално не се считаше за източник и преносител на заболяването. Отдавна това схващане бе отхвърлено като неправилно, защото днес се знае със сигурност, че дивата свиня разпространява чумата и я предава в околната среда. И така, какво се е променило?

В сравнение със седемдесетте години на миналия век броят на дивите свине в Европа се е увеличил драстично и гъстотата на популацията влияе върху разпространението на чумата. Мнозина биха обвинили ловците като отговорни за увеличаването на броя на дивите свине, но според испанския биолог проф. г-р Кристиан Гортазар, европейският ландшафт се е променил значително и поради увеличаването на селскостопанското производство хранителните възможности за дивите свине са нараснали, а възпроизводствената способност на дивата свиня е пряко свързана с наличието количество храна. Дивата свиня придобива полова зрялост, когато тялото ѝ достигне определено тегло. Разбира се, има определени места, където специфичните практики за контрол на популацията на дивата свиня наистина са влошили ситуацията, но това не е обща тенденция. От друга страна, с промяната на климата зимите стават по-меки, поради което по-малко дивы свине умират от естествена смърт. Поради това увеличаването на броя на дивите свине се явява глобална тенденция, а не е по вина на определена общност.

Ако в Латвия преди чумата често казвахме, че популацията от дивы свине тук е огромна, днес все пак трябва да признаем, че дори не можем да се конкурираме с нашите западни съседы. В Чехия всяка година се ловуват около 300 хиляди дивы свине, а в Германия - почти 600 хиляди. По данни на Държавната служба по горите, през 2014 г. популацията на дивите свине в Латвия е

само 74 хиляди, като оттогава тази численост е намаляла повече от три пъти. Друг е въпросът, че дивата свиня е животно, чийто прираст е най-малко 200 % годишно, тъй като една възрастна и плодородна женска ражда средно шест до осем малки. И така всяка година. При много добри условия, каквито са в Германия и Чешката република, свинете майки могат да имат дори по две „котила“ годишно. Такива тенденции не се наблюдават в Латвия, но пък тук виждаме малки, родени от все по-млади и по-млади животни. Интересно е обаче, че в района на Дагда, където за първи път е открита африканска чума по свинете в Латвия, популацията от диви свине е била една от най-малките по това време.

Последствия от глобализацията

Едно от предположенията е, че АЧС е достигнала до Латвия поради огромната популация диви свине в нашата страна. **Трябва да заявим, че не сме получили вируса поради големия брой диви свине.** Все пак обаче трябва да признаем, че вирусът се разпространява по-бързо, ако популацията е по-голяма. Преди почти десет години някой пренесе чумата от Мадагаскар в Грузия с кораб, където болестта навлезе в околната среда, заедно със страничните ефекти върху домашните свине. В рамките на седем години вирусът се разпространи през Русия и Беларус до Балтийските държави и Полша и навлезе в Европейския съюз. Смята се, че разпространението на чумата напредва по естествен начин с около 1-2 километра на месец. Ако това разстояние се измерваше с метър, щеше да ни се стори, че са необходими много години, за да може чумата да достигне Латвия. **Най-големият рисков фактор за разпространението на болестта обаче е човекът.** Тъй като вирусът на АЧС е много устойчив, той остава ефективен дори при изсушено месо, бекон и замразено сурово или обработено месо. В тази връзка може да се каже, че болестта се разпространява най-вече заради хората. Чумата дойде в Латвия много по-бързо, отколкото можехме да си представим и поради умишлени и по-често неумишлени човешки действия. **Интересно е да се знае, че днес естонците смятат, че чумата е стигнала до тях много преди да бъде официално открита.** Оказва се, че преди известно време е имало случай на намерени мъртви диви свине в северната част на Естония, но по това време никой не обръщаше внимание на това, защото нямаше информация, че болестта се движи в нашата посока. В Естония чумата вероятно е пристигнала от Русия много по-рано. В района на Санкт Петербург имаше разположени военни части, участвали в руско-грузинската война през 2008 година. В северната част на Естония чумата бе открита чрез тестване на диви свине с антитела, което означава, че болестта е била там поне от известно време. Разбира се, всичко това са просто предположения, но трябва да признаем, че те звучат доста логично. **Следователно може**

да се каже, че разпространението на чумата е следствие от глобализацията, човешката небрежност и безразличието.

Предположения

След четири години от изцяло изгубената битка с АЧС, трябва да признаем, че всички първоначално обсъждани варианти и оценки са били само предположения. Европейските учени са предвидили два сценария - или чумата ще убие всички диви свине в заразената зона (подобно на това, което се случва във фермите) и ще се самоликвидира, или ще се разпространи много бързо в цялата област. Нищо от тези два варианта не се случи. Освен това първоначално считаната за много заразна АЧС днес се приема за немного заразно заболяване.

В балтийските държави чумата се придвижва бавно напред, като се разпространява неравномерно. Дори и сега в заразената зона има места, където заболяването изобщо не се открива. Разпространява се скокообразно, което би могло да е поради умишлените или непреднамерените действия на хората. Например се счита, че чумата се разпространява и с горското оборудване. В тази връзка, след няколко конкретни случая, Държавното управление на горите на Латвия започна да дезинфекцира горското оборудване - комбайни и секачи. Освен това първоначално се смяташе, че популация от 5 диви свине на 1000 хектара ще бъде прагът, който ще спре разпространението на чумата. Това се базираше на предишния ни опит, тъй като при такива цифри разпространението на класическата чума по свинете спря. Ясно е обаче, че разпространението на чумата при дивите свине намалява поради по-малката популация животни. Мнозина смятат, че сега чумата се е разпространила в по-голямата част от Латвия и популацията от диви свине ще започне да се възстановява, но учените все пак смятат (и това бе доказано на практика), че предстоят втора и дори трета вълна. Това се дължи на факта, че заразената с чума дива свиня разнася заболяването из околната среда, като вирусът е толкова устойчив, че остава действащ и ефективен дори след като е бил замръзнал в продължение на няколко години. Също така има и предположения, че дивата свиня е канибал. След известно време животните се връщат при труповете на други диви свине и на практика започват да ядат костите им. Освен това вече е пределно ясно, че не знаем много за победението на болните от чума диви свине.

Всичко, което беше ясно преди, се оказа погрешно. Беше наблюдавано, че дивите свине отиват далеч от заразените райони, тъй като на много места в Латвия е забелязана огромна миграция на диви свине. Има места, където дивата свиня просто е изчезнала, но има зони, където в една и съща група са били отстреляни както болни, така и здрави диви свине. Самата чума се разпространява бавно. Ако има болна дива свиня в групата, ще отнеме известно време, преди гру-

зи животни да се разболеят, но същевременно дивите свине мигрират, което означава, че контактът с болната от чума свиня може да бъде минимален. В същото време учените смятат, че е трудно да обяснят точно какви са антителимата. Ясно е, че дивата свиня е имала някакъв контакт с вируса и е оцеляла. Интензитетът на контакта обаче не е ясен, както не е известно и дали има някакви симптоми или просто контактът е бил изключително кратък. Антителата не означава имунитет, а по-скоро показват, че дивите свине се превръщат в носител. В Латвия броят на отстреляните диви свине с налични антителима не се увеличава, поради което последните оценки съдържат предположения, че дивите свине с антителима в крайна сметка също умират от някои усложнения в дихателната им система.

В допълнение, липсва яснота относно различните възможни забрани за лов. В Европа са проведени различни проучвания, които показват, че дивата свиня е способна да пробяга дори разстояние до 23 километра по време на групов лов, но също така има и проучвания, които показват, че дивата свиня обхожда само кратко разстояние и вечер се завръща на първоначалното си място. Най-вероятно това зависи от използваните при лова кучета, както и от ландшафта - дали е планински, залесен или са равни полета. Възможно е също така поведението да зависи от настроението на гадена дива свиня в този ден. **Следователно сега можем ясно да кажем, че поне в Латвия забраната за групов лов не е имала никакво пряко влияние върху разпространението на болестта.**

Примерът на Чешката република

Тъй като ние експериментирахме, Чешката република също приложи стратегия с определени методи на изпитване, които не можеха да бъдат въведени в Латвия. В Чехия чумата бе открита в края на юни миналата година (*бел.рег. - 2017 г.*) близо до град Злин. Оказа се, че тази болест е имала огнище в една конкретна точка и в тази връзка най-известният специалист по дивите свине в Европа, италианският изследовател Виторио Губерти, разработи стратегия, при която беше оградена площ от 5700 хектара. По този начин се ограничи всякакво разселване на дивите свине извън този затворен район с надеждата, че чумата ще се самоунищожи. Всяка седмица няколко десетки диви свине бяха намирани мъртви в оградената територия. През септември миналата година имаше спад в броя на мъртвите диви свине и мнозина започнаха да мислят, че стратегията е сработила, но след това всичко започна отново. Онези, които познават италианския изследовател, казват, че Виторио Губерти е видял достатъчно и просто се е отказал от идеята. Сега в тази затворена зона ловът е доста интензивен, като там все още намират мъртви диви свине. В същия този район на Чешката република популацията на диви свине е с една от най-високата плътност в Европа. Интересно и дори необясни-

мо е, че половината от откритите мъртви диви свине дават отрицателни резултати на теста за чума. В Латвия този процент представлява около 20 % и може да се обясни с различни причини за естествена смърт, като например пропадане в лег. Въпреки това е доста трудно да се намери обяснение за 50 % от случаите в Чехия. При дискусии с колеги бе споделено мнението, че чехите просто носят убитите по различен начин диви свине в затворената зона и ги оставят там, но това също е само предположение. Имаше и слухове, че през последната зима, заедно с първия сняг, дивите свине мигрират от и към затворената зона. **Истината е, че дори здраво монтирана в земята метална ограда няма да спре дивите свине - какво остава за поставената в Чешката република електрическа ограда.** На 28 декември 2017 г. официално бе обявено, че са наблюдавани положителни случаи на АЧС извън оградената зона. И така, изглежда, че нищо не може да спре заболяването. Добрата новина на този етап е, че няма регистрирани случаи на АЧС в Чехия от май 2018 г., като това не значи, че проблемът е решен, тъй като все още никой не знае как вирусът е достигнал Чехия.

Забраните създават информационен вакуум

Най-голямата загадка беше първоначалната трудност да се обясни защо броят на откритите в Латвия и Естония положителни случаи на АЧС е толкова висок - средно повече от хиляда случая годишно, а например в Литва и Полша броят на първоначално откритите положителни случаи е бил незначителен. Нещо обаче се промени миналата година, тъй като внезапно литовците станаха лидери и се превърнаха в абсолютен рекордьор сред положителните случаи. Само през миналия декември в Полша бяха открити около 800 случая, в сравнение с едва 100 случая годишно преди това. **В тази връзка стана ясно, че когато се въвеждат известни забрани, като строги ограничения за лов, хората престават да информират за случаите. В края на краищата, никой не иска да има въведени забрани в района.** В момента, в който заплахата от забрана на лова в Литва отмина, броят на регистрираните положителни случаи се увеличи много бързо. Същото важи и за Полша, въпреки че там сега се наблюдава подобен модел на разпространение на чумата, като този в Латвия. В края на миналата година се наблюдават два бума на регистрираните положителни случаи на АЧС на разстояние няколко стотин километра един от друг - един във Варшава, а другият в Калининград.

Какво се случва в Европа?

По време на срещата, проведена в края на миналата година в България, участващите представители на ветеринарните власти на различни страни, Европейската комисия, Световната ор-

ганизация за здравето на животните и организациите на ловците не обсъждаха въпроса как да справят чумата, а по-скоро дискутираха по темата как да съжителстват със заболяването. В Испания чумата буцуваше 25 години! Днес е трудно да се оцени и актуалната ситуация в Европа, тъй като Беларус официално не признава, че има чума, Словакия също мълчи, а Унгария е докладвала само няколко случая. В Румъния, от друга страна, през тази година се наблюдават огромен брой случаи на АЧС при домашните прасета. Очевидно е, че трябва да се съсредоточим върху изучаването на дивите свине, като единственото логично решение е намаляването на броя им до минимум. Но това са дългосрочни решения. Тъй като все още не е открита ваксина и е малко вероятно в близко бъдеще да има такава, за момента нямаме никакво бързо решение на проблема.

Латвия преци АЧС

Бедните диви свине винаги са били персони нон грата в Латвия, макар че от средата на деведесетте години на миналия век популацията се развива доста добре. Около 1995 г. популацията на диви свине спадна до абсолютен минимум от около 12 000 животни поради класическата чума по свинете. През 2014 г. вече можехме да се гордеем с популация от 74 000 животни - регистрирани официално, разбира се. Средно годишно ловувахме малко по-малко от 40 000 диви свине, въпреки че ограничението за отстрел беше малко по-високо. Оттогава основната държавна стратегия е да наложи голямо ограничение върху отстрела в съответствие с политиката за увеличаване на размера на популацията.

Поради нарастващия размер на земеделските щети около 2010 г. дивата свиня бе разрешена за ловуване през целия сезон. Но тъй като на държавно ниво не съществуваша ограничения по отношение на възрастта и пола, по принцип човек можеше да отстреля където и когато си иска, каквото си иска, стига да притежаваше необходимото разрешително за всяко отстреляно животно. **От друга страна, ловците бяха тези, които въведоха някои ограничения в собствените си ловни клубове - например глобата, която трябваше да бъде платена на клуба при отстрелване на по-възрастна от една година женско животно.** Интересното е, че някои клубове все още поддържат тези глоби в сила. Например през май повечето от ловците най-често отстрелват млади животни.

До избухването на АЧС никога не са съществували никакви допълнителни забрани или ограничения за хранене, само препоръките да не се създават хранилки в близост до нови гори, защото това би увеличило размера на щетите.

От друга страна, разрешение за лов на дива свиня можеше да се получи само ако ловната площ беше по-голяма от 1000 хектара. В противен случай ловът не се считаше за устойчив.

Поради държавната политика за увеличаване на популацията, ловците получаваша сравнително

малко разрешителни, така че на практика съществуваша няколко начина за увеличаване на количеството отстреляни животни. Първо, чрез незаконно отстрелване на две или дори три животни с един лиценз, или чрез увеличаване броя на дивите свине в ловната зона. Колкото повече гизани в гората, толкова повече лицензи. **По този начин много ловни райони успяха да увеличат броя на дивите свине, като въведоха разумни ловни правила и практики и наистина хранеха дивата свиня. Всъщност е много тъжно в този момент да наблюдаваме как поради АЧС всички тези популации бяха унищожени. Това е и една от причините, поради които ловците с такова нежелание се съгласяват да увеличат броя на убитите диви свине, тъй като много средства, ресурси и работа са били инвестирани, за да има големи популации.** В момента в някои райони на Латвия поради АЧС дивите свине са изчезнали. От една страна, това е добре, тъй като природата ще се изчисти преди да се развие новата популация.

Най-често гизаните се отстрелват от високи места над хранилките, също и по време на групов лов или при засада. Дивата свиня е един от най-широко застъпените, леснодостъпни и изобилстващи видове дивеч, който също така служи за храна на големите хищници. **Между другото, около 60 % от менюто на вълците бяха диви свине. Така че в този момент не можем да предвидим какви ще бъдат въздействията на АЧС върху популациите на вълци и елени - като е напълно логично и разбираемо, че вълците ще се пренасочат към лов на повече сърни, благородни елени и лосове.**

Когато дойде АЧС

Човешките същества са предимно оптимисти. Докато не дойдат бедите, никога не иска да вярва, че това действително ще се случи. Интересно е, че дори и сега в единствената свободна зона в западната част на страната ловците все още не вярват, че рискът е реален. Те все още говорят за спасяването на женските, за да има популация в бъдеще.

Трябва да признаем, че през първата година след като АЧС навлезе, всичко беше доста хаотично, тъй като имаше нови мерки, ловците все още не вярваха, че заразата е реална, те възприемаха Ветеринарната служба като враг, който иска да приложи нечестни ограничения и забрани за лов. През първите няколко месеца бяха регистрирани огнища в три различни и отделни зони, като едно от тях беше дори на повече от 200 км от другото. Първият бум на заболяването беше в район с една от най-ниските популации на диви свине, но второто огнище засегна район с една от най-високите популации. **В този район ловците се опитваха да изчистят територията с всички възможни средства - като отстрелваха животни и търсеха мъртвите труповете в гората. Приемаха лова като работа.**

Груповият лов в онзи момент не беше опция, тъй като беше забранен в по-голямата част от Латвия, а използването на ловни кучета беше ограничено. Първият случай на АЧС в Латвия е регистриран на 26 юни 2014 г., когато са намерени три мъртви диви свине на границата с Беларус. Индивидуалният лов на дива свиня в Латвия е разрешен целогодишно, а груповият лов е позволен от 1 октомври до 31 януари. Тогава не бяха въведени ограничения за храненето, тъй като промените в законодателството отнемат време, така че ловците продължаваха да стрелят от чакало или просто дебнеха животните. **Най-големият проблем беше какво да правим с огромното количество отстреляни животни. Преди да бъдат транспортирани, те трябваше да бъдат проверявани и съхранявани. Някоя фирма вече не изкупуваше месото на дивата свиня, така че в повечето случаи една от опциите беше просто да я убиеш и да я закопаеш.** От 2014 г. този район е основно прочистен от диви свине поради интензивен лов и въздействието на болестта. В продължение на две години почти нямаше диви свине. В края на миналата година местните ловци са забелязали около 30 животни - няколко са били убити и всички са били с отрицателен тест за вируса, въпреки че това все още не е повод за ликование, тъй като във вече споменатия район на Дагда втората вълна започна. След като ловците повярваха, че вирусът е изчезнал, пристъпиха към спасяване на дивите свине, но когато популацията започна да расте, животните отново умираха.

Интересното е, че миналото лято самата аз отстрелях тригодишна женска дива свиня, докато причаквах сърна в района, който беше силно засегнат. Две възрастни диви свине излязоха на полната, едното животно беше убито. Тази голяма женска дива свиня даде отрицателен резултат на теста, но през тази година не беше имала малки; наистина беше рядка гледка да видим тези животни пак там.

При големите популации на едно място могат да бъдат открити няколко мъртви диви свине. Това беше много типично в началото. Когато популацията от диви свине намалее, на едно място се намират едно или две мъртви животни. Невинаги е възможно труповете да бъдат отнесени в контейнера, затова се препоръчва да бъдат закопани. Периодът от време между първите случаи и момента, в който почти няма диви свине в района, е много кратък - най-много няколко седмици. Ако популациите са по-малки, въздействието на болестта не е толкова голямо, повече ще се наблюдават дивите свине, ще бъдат отстрелвани животни с антители, а броят на мъртвите няма да бъде толкова голям.

От 2017 г. ловът на диви свине на цялата територия продължава по обичайния начин, с изключение на това, че в някои райони няма да има дива свиня и отстрелването ще се счита за чудо. **В районите, които са в заразената зона, но**

все още няма регистрирани случаи, вирусът се разпространява непредсказуемо като мозайка, а ловът става доста сложен. Не толкова самият лов, колкото третирането на мъртвите диви свине. В много случаи при груповия лов подходът е: ако искате, можете да застреляте животното, но ще трябва да се погрижите сами за всичко след това. Това означава да поставите трупа в хладилното място, да вземете лабораторни проби от кръвта, да продължите да държите цялата дива свиня в хладилника, след това да занесете пробите в лабораторията, в случай на положителни резултати, ще гоиде ветеринарна служба и ще прибере животното/те, а при отрицателни резултати - след три дни можете да разполагате с трупа, както прецените за добре. Но, от друга страна, държавата плаща 50 евро за женска дива свиня на всяка възраст и с всякакъв размер, но кръвните проби са 30 евро. Това показва, че ловецът няма да го прави безплатно, но всички тези стъпки отнемат време и ресурси.

Досега не са прилагани специални хигиенни изисквания. Вътрешните органи и други части се оставят на полето, тъй като те изчезват за не повече от 30 минути, изядени от хищни птици - гарвани и свраки. Това може да се окаже един от най-големите пропуски, които може да са допринесли значително за разпространението. Но да вземем за сравнение Литва, където изискването да не се оставят червата и вътрешните органи в гората е в сила от няколко години, а все пак АЧС се разпространява в тази страна. Трябва да се има предвид, че при отстрелването и обработването на едно животно има много кръв и други неща, като това прави намирането на подходящо място и цялостното почистване на мястото в гората почти невъзможно. Например през 2015 г. са открити труповете на 16 мъртви диви свине на площ от 50 хектара, с различна степен на разлагане. Тези животни са се разхождали там, яли са там, умирали са там, всичко наоколо бе пълно с изпражнения от болни свини. Дезинфекцирането на цялата тази област се оказа абсолютно невъзможно.

Сега имаме нов набор от закони и разпоредби, които биха подобрили качеството на лова и хигиената в бъдеще. На първо място, трябва да се отбележи разрешението за ползване на заглушители, като един от аргументите е, че ще бъде по-лесно да се убиват повече диви свине. За частие, шумозаглушителите бяха разрешени за всички видове лов и за всички видове животни. На второ място, бе прието ново законодателство относно храненето, което би изключило лоши и неразумни практики. Трето, ще има нови правила за хигиената, които биха направили контрола на болестите по дивеча по-ефективен. **Също така бяха разрешени и онези нощни визьори, които могат да улеснят отстрела на дива свиня.**

Рискове и разпространение

Ако имахме всички отговори за поведението на дивите свине, за начина, по който вирусът се разпространява и работи, тогава щяхме да имаме по-голям шанс да го спрем. **На този етап е ясно, че с изпитаните методи той не може да бъде спрял.** Може би методите биха действали, но има твърде много рискове, които правят разпространението по-лесно. Както бе казано по-горе, по естествен начин само чрез дивата свиня заболяването ще се разпространи много бавно, но, както видяхме, има и други фактори, които влияят върху разпространението му.

Едно от нещата, които знаем, е, че чумата започва да се разпространява много бавно, в началото епидемията не започва като огън в сено, а настъпва бавно. Ето защо в една група едновременно може да има болни и все още здрави животни. В средата на домашна ферма смъртността е 100 %, тъй като очевидно животните, заключени в затворено пространство, всички са изложени на влиянието на вируса, който е навсякъде, и няма начин да избягат. В естествена среда дивите свине мигрират, те могат да се отдалечат от болните и мъртвите. В този момент не знаем точно колко се е разпространила инфекцията и какъв е процентът на смъртност при дивите свине. Когато обаче антителата биват открити при отстреляни животни, това означава, че вирусът е бил в популацията за известно време, дивата свиня е имала контакт с вируса, но по някакъв начин конкретното животно е оцеляло засега. И тогава това животно започва да разпространява болестта. Един от проблемите е и замърсената среда. Само 10-15 % от мъртвите свине са открити, и тъй като дивата свиня яде други мъртви свине, рискът става още по-голям. **И, както знаем, вирусът може да остане жив в костите за много дълго време.**

Избухването на огнища на заразената болест на разстояние от дори седемстотин километра в Латвия се е случило не заради дивите свине, а поради човешката дейност. В два от случаите части от болни животни са изхвърлени в околната среда и други диви свине са имали контакт с тях. Имало е случай, когато болестта е била пренесена на друго място от горските машини, но това означава, че е имало нещо залепено на превозното средство, което по-късно дивата свиня е сметнала за вкусно и годно за консумация. Има случаи, при които мъртво животно е било транспортирано в пикап, като мястото в багажника не е било почистено, а по-късно са били прекарвани зърнени култури, които са били разпределени в хранилките. **Най-големият проблем е, че в началото вирусът не показва разрушителната си сила в пълна степен. Той е мъгчалив убиец и когато вече бъдат открити мъртви свине, е твърде късно, тъй като вероятно вирусът е бил в околната среда поне месец и половина. Може да се предположи, че това е времето, необходимо за болестта да се развие и да започне да убива.** В Чешка-

та република имаше една незначителна инфекция. В Латвия нямахме такава, тъй като различни случаи се появиха на много места по протежението на границата с Беларус. Имаше всички основания да твърдим, че вирусът вече е бил на нашата територия преди момента на официалното му потвърждаване. Първият случай е открит точно на латвийско-белоруската граница, а следващият вече е на няколко километра навътре в страната. Дивите свине умират и от естествени причини, като, за съжаление, в много случаи никой не е бил особено заинтересован и не са вземани проби. Какъвто вероятно е и случаят в Естония, когато на северната граница с Русия е имало слухове за мъртви свине, никой не е обръщал внимание на това, тъй като АЧС все още не е била проблем. Цялата територия на Естония е била покрита с болни животни за (сравнително) кратък период от време, така че вероятно вирусът просто е бил там отпреди и си е проправял път напред.

Друг голям риск е разпространението на вируса със сандвичи, колбаси или чрез транспортиране на части от труповете на мъртви диви свине. Най-вероятно това е бил начинът, по който вирусът е достигнал Чехия - с пристигнал от Украйна шофьор на товарен автомобил, който изхвърлил някакъв остарял колбас или сандвич в околната среда. Разбира се, това е предположение, но така вирусът се разпространява в Русия по железопътни линии и пътища. Не по естествен начин от пряк контакт между диви свине. Но когато вирусът е тук, той, разбира се, започва да се разпространява от едно животно на друго посредством различните телесни течности. Разпространението му чрез грехи и ботуши също е една възможност, но доста слабо вероятна. **Внасянето на вируса посредством ловни грехи и ботуши в някоя свинеферма обаче е твърде вероятно. Но ако вирусът „падне“ от ботушите някъде по пътя, шансът, че дивата свиня ще дойде и оближе точно това конкретно място, е много малък.** Съвсем друга история е пренасянето на вируса на различни примамливи места. Там вероятността дива свиня да го изяде е много, много по-голям. Винаги съществува и въпросът дали лисиците, язовците, птиците или вълците могат да допринесат за разпространението на вируса. Хищните животни биха разпръснали различни части от трупа, същото е и с птиците, а вълците могат да преследват заразената група диви свине и да ги накарат да се придвижат много по-далеч, но все пак вярвам, че в сравнение с рисковете, представени от хората, тези фактори са действително незначителни. **Факт е, че АЧС е огромна заплаха и ЕК е по-загрижена за местното свиневъдство, което е голям бизнес, а не за дивата свиня, която е наша отговорност.**

(Публикувано в сп. „Лов и риболов“, бр. 9, 2018 г.)